

NUME DE FAMILIE – SUPRANUME LA AROMÂNII DIN SUDUL SERBIEI

IVANA JANJIĆ

Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filosofie, Serbia

Surnames and bynames of Aromanians in the southern part of Serbia

Abstract: The aim of the paper is to analyse some family names and bynames of Aromanians in the southern part of Serbia. Southern Serbia is a unique geographical unit, different from the neighbouring areas through its physical and anthropological geography. This area has got rich and diverse culture, multiethnicity, a synthesis of nations and nationalities that have had the opportunity to live here. There are just a few written documents about the history of the Vranjsko pomoravlje region; however, the things that were discovered orally gave a completely new view on the whole area. It is confirmed that here there once lived a special non-Slavic group of people called Tzintzars, Greek-Vlachs or Aromanians. However, they were different from the group of Aromanian stockmen who had been coming from Macedonia and taking pastures on lease. People called them Ashans or Greeks. In Vranje and its wider surroundings, there still exist families who are descendants of Aromanians. I will name just a few of them: Sirminci, Baba Alt'nini, Lunginci, Bicinci, Biljarci and others. Older people from the Biljarci family knew some of their relatives in Ohrid and Wallachia. A certain number of old families from Vranje were created by means of merging with the population of Vlachs of this area or, more exactly, with Aromanians/Tzintzars. Examples of this merger are families who today bear the nicknames or names *Vlašćiki*, *Vla* or *Vlainci*. Kutzovlachs have families with the same origins on the father's side, and they are all one clan. Significant marks of one clan are their mutual surname, slava, and nickname. Aromanian family names and bynames are very rich and very interesting for more thorough studying for scientists in different fields.

Keywords: family names, bynames, Aromanians, Serbia.

Dacă vrem să intrăm în tainele antroponimiei aromâne, este necesară o incursiune, succintă, în istoria spațiului unde viețuiesc aceștia, pentru a înțelege contextul etnolingvistic în care onomastica aromână se dezvoltă. Numărul de lucrări scrise în acest domeniu nu este mare, datorită faptului că au fost întreprinse foarte puține cercetări. Datele istorice sunt foarte rare și numai pe baza puținor date vechi, înregistrări și discuții spontane cu populația aromână se poate contura cadrul istoric (Janjić 2009: 79). Având în vedere toate acestea, ne-am propus să cercetăm numele de persoană în localitățile aromâne din sudul Serbiei: Vranje, Vladicin Han și Preobraženje. Datele din studiul de față au fost colectate de la participanți și imigranți (Stojanović 2006: 60–70), de exemplu rezidenți care locuiesc în partea de sud a Serbiei.

Sudul Serbiei are câteva trăsături specifice, în comparație cu restul țării. Aici trăiesc o multitudine de etnii, care se deosebesc de cele existente în zonele limitrofe atât fizic, cât

și antropologic. Zona se învecinează cu Kosovo și Metohia, cu Macedonia și Bulgaria. O astfel de poziție a adus acestui teritoriu multietnicitate, o bogată și diversă cultură, sinteză a tuturor grupurilor etnice care au rămas sau doar au trecut pe aici.

Există puține date scrise despre meleagurile din sudul Serbiei, dar ceea ce s-a transmis pe cale orală conturează o imagine a întregii zone. În Evul Mediu, centrele principale de cultură, comerț și viață erau, de fapt, localitățile rurale, dintre care unele au lăsat un adevărat legământ viitoarelor generații. Satele sunt de tip desfășurat, iar denumirile *mahalalelor* (așa cum sunt numite așezările umane mai mici) și cele topografice își au originea în numele zonelor de unde au venit locuitorii lor sau de la numele lor de familie (Janjić 2008: 84–85).

Specificul etnic al acestei zone este caracterizat prin diversitate. Aici trăiesc sârbi, romi, coloniști din regiunea Kosovo și Metohia, iar cei din Macedonia sunt de origine aromână, numiți, prin tradiție, *țințari* (Sârbii îi numesc „țințari” – *cincari* – Rečnik srpskog jezika 2007: 1491). Gruparea cea mai compactă și mai numeroasă de aromâni sau *țințari* (Djuvara 2002: 156) s-a aflat, încă din Evul Mediu, în regiunile muntoase.

Pe baza vechilor date despre locuitori, s-a confirmat că aici au trăit aromânii (numiți de asemenea greco-vlahi), care aveau o mentalitate specială, reflectată atât la nivel lingvistic, cât și etnografic. Cel mai mare sat de țințari, kučovlahi sau aromâni din sudul Serbiei, în valea „căldare” din Vranje, este Preobražanje („Schimbarea la față”). A primit numele după cel al bisericii din sat: „Schimbarea la față a Domnului” (Rakić 1880: 46; Kostić 1968: 203–210; Stojanović 2003; Nikolić-Stojančević 1975: 75; Nikolić 1903; Stamenković & Gatarić 2006: 85–96; Trifunoski 1963). Han amintește acest loc ca „valachisches Dorf, valaches Preobratschinje heisst’ Reist von Belgrad nach Solonik”, Vien, 1861.

În ochii celorlalți erau percepuți drept comercianți prosperi: „Ca urmare a asimilării lor mai întâi în cultura greacă și mai târziu în cea sârbească, nu este de mirare că în Serbia modernă termenul de țințar (ca termen uzual pentru aromân) poate avea semnificația de negustor grec prosper [...] Chiar și în zilele noastre a fi țințar înseamnă a fi descendentul unei elite” (Kahl 2006: 66).

Înainte de sosirea țințarilor în acest sat, el era distrus în totalitate de conducerea turcească. După unele cercetări, ei au emigrat din cunoscutul târg (*varoș*) comercial Moscopole, iar după decăderea lui în mâinile otomanilor, au pornit în diferite părți ale Balcanilor; aceasta se întâmpla în sec. al XVIII-lea. Unele familii țințărești nu au venit imediat, ci au rămas câțiva ani în împrejurimile Ohridului și ale Bitoliei.

Cercetătorii nu au ajuns la o concluzie unitară privitoare la venirea în această zonă a țințarilor. Totuși, sunt de acord când este vorba despre existența bisericii, a școlii, despre care se știe că erau dezvoltate (Stojanovic 2006: 60). Băștinașii nu s-au arătat binevoitori cu țințarii nou-veniți, din cauză că nu aveau slava casei (care constă în punerea casei, de fapt a întregului clan, sub ocrotirea unui sfânt). Din aceste motive au luat lumânarea și au acceptat celelalte obiceiuri (Janjić 2008: 83–90). Kučovlahii sărbătoreau de obicei „Mitrovdan” – Sf. Dumitru și Sfântul Antanasie. Vechile familii de origine aromână sărbătoresc:

Pajazitci – Sf. Mitrovdan

Šorkovi – Sf. Antanasie și Sf. Nicolae

Biljarci – Sf. Constantin și Elena crăiasă.

Tozini – Sf. Arhanghel Mihail,

Tomini – Sf. Arhanghel Mihail

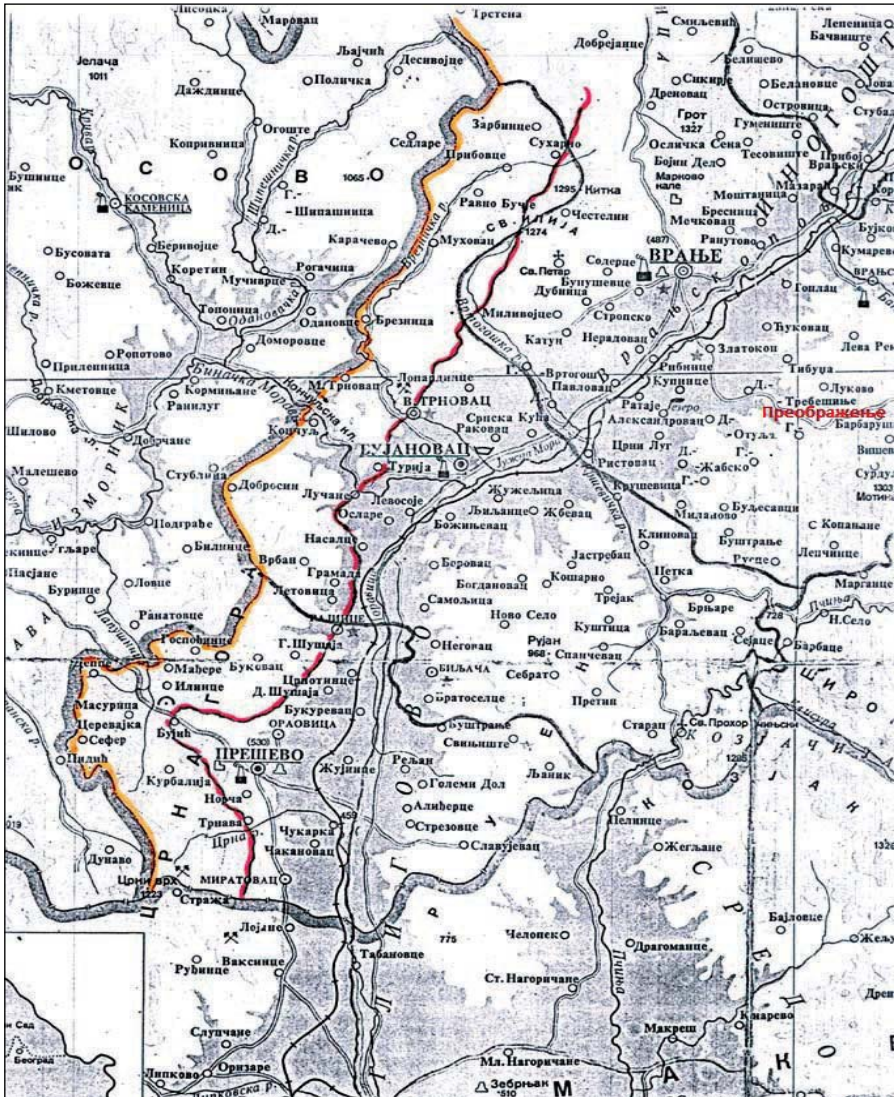


Fig. 1. Преображење – Preobražanje (Schimbarea la față).

- Julini* – Sf. Antanasie și Sf. Nicolae
- Ravkovi* – Sf. Arhanghel Mihail sau Arandelovdan
- Ristini* – Sf. Arhanghel Mihail
- Antonijini* – Sf. Arhanghel Mihail
- Poljakovi* sau *Perini* – Sf. Nicolae
- Gute* sau *Mišić* – Sf. Arhanghel Mihail
- Šorkovi* – Sf. Nicolae

Mišići – Sf. Arhanghel Mihail

Đokini – Sf. Gheorghe

Palikućini – Sf. Arhanghel Mihail

Bicini – Sf. Antanasieși Sf. Gheorghe

Krkuljci – Sf. Nicolae

Dučinci – Sf. Arhanghel Mihail

Gitini – Sf. Arhanghel Mihail

Palikuće – Sf. Nicolae

Gijini – Sf. Paraskeva

Gologruda – Sf. Arhanghel Mihail

Ozini – Sf. Nicolae

Solunac – Sf. Nicolae

Mihajlovići – Sf. Antanasie

Sulja – Sf. Dumitru

Prckovi – Sf. Arhanghel Mihail

Bučkini, Čaminci și Aličkovi – mai puțin cunoscute (Stojanović 2006: 67–68).

Numele de familie aromâne din Serbia provin din vechi supranume care s-au înrădăcinat atât de bine, încât definesc întregul grup. Vechiul nume îi identifică încă în cadrul comunității. Unele nume de familie sunt opace, nu derivă din prenume sau ocupații, ceea ce denotă vechimea folosirii lor, astfel încât etimologia lor nu mai poate fi stabilită cu exactitate (Carabaș 2009: 5). Un mare număr de familii din Vranje a apărut din simbioza cu locuitorii vlahi din această regiune, respectiv cu aromânii sau țințarii. Se evidențiază în mod deosebit familiile cu porecele *Vlašćiki* sau *Vla*, respectiv *Vlainci* (Stojanović 2006: 100). Nume de familie din acest grup sunt *Kostić* (supranume Cvrckovi), *Mišić*, *Mihailović*, *Mitić*, *Stevanović* (Vukanović 1978: 99), *Kujundžinci*, *Palikućinci*, *Pajazitci*, *Šorkovi* din Preobraženje, *Kalajdzici* în partea orașului Vranje, comuna – Sobina, *Mečkari* – Masurici, *Mišići* – Žitorađa, *Tešić* și *Indža* – Prekodolce. Familiile cu proveniență comună (pe linie bărbătească), la kuțovlahi, aromâni formează un neam. Trăsăturile importante ale neamului sunt numele comun, slava casei și porecla. Dintre familiile urmașe ale țințarilor, din zona Vranje, se pot aminti: *Sirminci*, *Baba Alt'nini*, *Lunginci*, *Bicinci*, *Biljarci* etc. Pentru vechii kucovlahi (aromâni) și familiile lor (*Lunginci*, *Smiljanci*, *Marinčići*, *Čontini*), există relatări cum că ar fi venit de la Ohrid, dar de și din locuri necunoscute.

Supranume – Nume de familie	Membri de familie
<i>Čaminci</i>	De proveniență din Bitola, unde și în ziua de azi se găsește o concentrație mare de aromâni.
<i>Biljarci și Pajazitci</i>	De proveniență din Donja Belica lângă Struga (Lacul Ohrid – una dintre cele mai cunoscute zone turistice din Macedonia).
<i>Pajazitci</i> sau <i>Baba Matini</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Stojan Manić, Evica, Dušica și Živorad</i>)
<i>Trakovići și Stevanović</i>	satul Preobraženje, de proveniență din Grecia (sunt puține date cunoscute despre această familie)
<i>Biljarci</i>	satul Belica (Familia: <i>Kosta, Miša, Narandža, Rista, Mihajlo, Saveta, Jovan, Jordan, Dragutin, Mileva, Radomir, Jevrem, Dušan</i>). După 1859, au plecat la Binovce.

Supranume – Nume de familie	Membri de familie
<i>Šorkovi</i> sau <i>kucovlahi</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Joca Stanković</i> și <i>Stana</i>).
<i>Aličkovi</i> sau <i>Sirminci</i>	Familia: <i>Tasa Dimin</i> și <i>Ruža</i> (se cunosc puține date despre această familie)
<i>Bučkini</i>	Sunt puține date cunoscute despre această familie
<i>Tozini</i>	de la Izumno (Familia: <i>Milevka</i> , <i>Toza</i> , <i>Jelka</i> , <i>Vitka</i>)
<i>Julini</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Mita</i> , <i>Jula</i> și <i>Stojan</i>)
<i>Ravkovi</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Stojadin</i> , <i>Dušanka</i> , <i>Luka</i> , <i>Ronka</i> , <i>Nada</i> , <i>Čeda</i>)
<i>Ristini</i> sau <i>Brkini</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Rista</i> (<i>Brka</i>), <i>Živka</i> , <i>Miloje</i> , <i>Koviljka</i>)
<i>Antonijini</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Dena</i> , <i>Miodrag</i> sau <i>Mičko</i>)
<i>Poljakovi</i> sau <i>Perini</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Sande</i> , <i>Pera</i> , <i>Mira</i> , <i>Stanko</i> , <i>Dušanka</i>)
<i>Gute</i> sau <i>Mišić</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Dragutin</i> , <i>Stojan</i> , <i>Josif</i> , <i>Jefta</i> , <i>Stanoje</i> , <i>Slavka</i> , <i>Stanija</i> , <i>Dana</i> , <i>Vesna</i> , <i>Nada</i> , <i>Kocana</i> , <i>Persa</i>)
<i>Šorkovi</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Mira</i> , <i>Dušan</i> , <i>Slavica</i>)
<i>Mišići</i>	satul Preobraženje și <i>Kopanjan</i> e (Familia: <i>Sima</i> , <i>Borko</i> , <i>Nadica</i> . <i>Čedomir</i>)
<i>Đokini</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Đorđe</i> , <i>Miodrag</i> (<i>Mičko</i>))
<i>Tomčini</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Đoka</i> , <i>Mara</i> , <i>Toma</i>)
<i>Palikućini</i>	satul Preobraženje – de proveniență din Donja Belica lângă Struga (Famiile: <i>Bora Manić</i> , <i>Stojan Balča</i> , <i>Mica</i> , <i>Sande Vlašće</i> , <i>Staniša</i> , <i>Kovica Kostić</i> , <i>Mira</i> , <i>Leposava</i> , <i>Stojan</i> , <i>Ariton</i> și <i>Nuška Marković</i> , <i>Petruš</i> și <i>Milka Marković</i> , <i>Boško</i> , <i>Ljubiša</i> , <i>Ljubica</i> , <i>Mihajlo</i> și <i>Hristina Marković</i> , <i>Vladislav</i> (<i>Brale</i>), <i>Lela</i> , <i>Milan</i> , <i>Vukosava</i> , <i>Mileva</i> (<i>Minja</i>) <i>Stana Marković</i> , <i>Aritona</i> , <i>Petruša</i> , <i>Stana</i> , <i>Jovan</i> , <i>Predrag</i> , <i>Raja Gilić Palikuća</i> , <i>Stojan Kostić Palikuća</i>)
<i>Bicini</i>	satul Preobraženje, de proveniență din Ohrid (Familia <i>Blagoje</i> (<i>Bica</i>), <i>Kocana</i> , <i>Divna</i>)
<i>Krkuljci</i>	satul Preobraženje – Sunt puține date cunoscute despre această familie
<i>Dučinci</i>	satul Crnovac (Pčinja) (Familia: <i>Ivan</i> (<i>Čipan</i>), <i>Nikola</i> , <i>Jovan</i> , <i>Janja</i> , <i>Kosta</i> , <i>Mijajlo</i> , <i>Tasa</i> , <i>Stojan</i> , <i>Mita</i> , <i>Toma</i> , <i>Rista</i> , <i>Teodora</i>)
<i>Gitini</i>	satul Preobraženje, de proveniență din Kratovo (Familia: <i>Jazika</i> , <i>Gita</i> , <i>Dafina</i> , <i>Bora</i> , <i>Slobodan</i>)
<i>Palikuće</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Leposava</i> , <i>Stojan Kostić</i> , <i>Staniša</i>)
<i>Gijini</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Vaska</i> , <i>Dragomir</i>)
<i>Kurindaš</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Pera</i> , <i>Zagorka</i> , <i>Mika</i> , <i>Kaja</i>)
<i>Gologruda</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Nikola</i> , <i>Stojadin</i> , <i>Vera</i>)
<i>Ozini</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Mladen</i> , <i>Dobrinka</i> , <i>Leposava</i> , <i>Stana</i> , <i>Ljubinka</i> , <i>Dušanka</i>)
<i>Solunac</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Staniša Tomin</i> , <i>Dara</i> , <i>Ljubiša</i> , <i>Evica</i> , <i>Stojan</i> , <i>Ljiljana</i>)
<i>Mihailovići</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Stojan</i> , <i>Olga</i> , <i>Hranislav</i> , <i>Bora</i> , <i>Miroslav</i>)
<i>Sulja</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Vasa</i> , <i>Dara</i> , <i>Dragan</i> , <i>Ljubinka</i> , <i>Nada</i> , <i>Letka</i> , <i>Racko</i> , <i>Svetlana</i> , <i>Verica</i>)

Supranume – Nume de familie	Membri de familie
<i>Vlašče</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Lazar, Ljubica, Slavoljub</i>)
<i>Kalajdzijci</i>	satul Preobraženje – Sunt puține date cunoscute despre această familie
<i>Čosilče</i>	satul Preobraženje – Nu se știu prea multe despre familie
<i>Tančini</i>	satul Preobraženje – Sunt puține date cunoscute despre familie
<i>Prckovi</i>	satul Preobraženje (Familia: <i>Dragomir, Sava, Miloje, Vasa, Mirko, Ljupka, Persa, Milica, Stanislava</i>)
<i>Marčić</i>	Vranje, de proveniență din Grecia (Familia: <i>Dode, Milisav, Tasa, Kira, Stojan, Srbislav, Dejan, Radmila</i>)
<i>Janjić</i>	Vranje, de proveniență din Grecia (Familia: <i>Mladena</i>)
<i>Babačko</i>	Vl. Han (Familia: <i>Arsa Kostić, Naca</i>)

Supranumele constituie caracteristica cea mai distinctivă a antroponimiei aromâne din Serbia.

„Lucrările de până în prezent apărute cu referiri la onomastica aromână prezintă succint, sub forma unor liste de nume, exemple din bogatul material al supranumelor aromâne. Antroponomia aromână are această caracteristică specifică, ce constă în utilizarea numelui de familie dublu: numele de familie oficial – în relația cu societatea sârbească și supranumele colectiv – în cadrul comunității de aromâni” (Carabaș 2009: 5).

Astazi avem trei comune, mahalale, unde locuiesc descendenți ai aromânilor: Donja (se află Jos) Gornja (Sus), Kraljevska (Regală). Comuna-Mahala Donja (Jos) – familii *Čaminci, Bučkini, Pajazitci, Biljarci* (Nikolić 1900: 221), *Aličkovi, Šorkovi, Tozini, Tomini, Julini, Gutini-Josini, Ravkovi, Antonijini, Ristini-Brkini, Poljakovi, Mirini, Simini, Đokini* (Stojanović 2006: 63). Comuna Mahala Gornja sau Krkulska (Sus) – *Bicini, Palikućnici, Smiljanini, Čontini, Marincići, Lunginci*. Străzile de la comune (sau sate mici) sunt știute doar pe cale orală, fără a fi trecute (oficial) undeva. Este vorba despre: Gitin sokak, Borin, Bicin, Palikućinski, Tunikin, Gijin, Gologradski (Stojanović 2006: 72).

Formele microtoponimice la aromâni sunt derivate de la nume calendaristice și de la cuvinte comune. O parte dintre ele sunt preluate din limbile străine cu care au venit în contact aromânii, în decursul istoriei lor în spațiul balcanic, dar și din cele din spațiul european. Unui număr însemnat de microtoponime aromâne nu s-a putut explica etimologia (Carabaș 2009: 8). Despre ele nu se vorbește nici în literatura de specialitate, nici subiecții anchetați de noi pe teren nu au avut vreo informație referitoare la sensul sau originea lor.

De ex. *Bicini șarci* – nume de afiliere, *Bunarište, Velina bara, Calea Vlahă* – denumită după kuțovlahii din satul Preobražanja „Schimbarea la față”, *Slatina, Gola čuka, Dučin kamen, Đavoleška buka, Jazbinje, Kale, Krivi dol, Krstačino, Kaldrma, Krkulske bašče, Lojžište, Milojine kolibe, Crcin kladanac, Cer, Podosoje, Vita kruška, Marinkov čukar, Mali dol, Ostri čukar, Polje, Slatina, Stevanova čuka, Trševina, Čamin rid, Crcin kladinac Stojanović* (2006: 48).

În onomastica aromână, fiecare nume – nume de familie sau supranume – are o multitudine de forme derivate, fie prin suprimarea unei părți, fie prin compunerea cu alte elemente. Aceasta se întâmplă deoarece fiecare nume derivat de la cel original devine el însuși bază pentru alte forme. „Dacă avem în vedere contextul lingvistic extraordinar

de bogat, în care se formează aceste noi forme, putem înțelege motivele acestei bogății“ (Carabaș 2009: 25–26). Conviețuirea în același spațiu cu populațiile care au trecut pe aici și cu cele ce au rămas și-a pus amprenta asupra fondului onomastic, în special în pronunție.

„Căci bogăția onomasticii aromâne stă în multitudinea de forme ale aceluiași nume. Forme, care, sub influențe atât de diferite, ajung în situația de a nu mai putea fi indentificate. Sunt multe nume pentru care chiar și procedeul prin care s-au format este greu de identificat, fie el afereză, anagramă, compunere sau suprimarea începutului, sfârșitului sau chiar a mijlocului numelui de bază” (Carabaș 2009: 26).

Astăzi, urmași ai țăntarilor din această zonă se află în întreaga Serbie. Ei sunt cetățeni de succes și aduc o contribuție importantă în domeniul artei, al științelor sociale, în alte domenii, îmbogățind cultura țării noastre. Cel mai important este că nu și-au uitat rădăcinile, că și astăzi scriu versuri despre înaintașii lor, le dedică evenimente cultural-artistice. Ei au lăsat lucruri temeinice în cultura din Vranje, în împrejurimi și în întreaga țară. „Purtători ai culturii romano-bizantine, aromânii au un gust hotărât și tendința pentru un trai mai bun și mai ales. Nu este nicio îndoială că ei au fost aceia care au introdus acele deprinderi între popoarele slave din Balcani. De asemenea, influența lor asupra culturii materiale este foarte mare” (Cvijić 1932: 154). Aromânii au jucat un rol important în istoria Serbiei, ca personalități ale vieții culturale și politice. Fiindcă mulți dintre ei au emigrat în lume, situația lor actuală și perspectivele deznaționalizării sunt îngrijorătoare.

Bibliografie

- Carabaș, D. I. 2009. *Aromânii din România – Nume de persoane (nume, prenume, supranume)* – Teză de doctorat, Facultatea de Litere: Universitatea „Ovidius” Constanța.
- Djuvara, N. 2002. *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri* – Ed. a IV-a. București: Humanitas.
- Janjić, I. 2008. Elements of the cultural life of southern Serbia Aromanians. *Magazine Memories Ethnologie* (Revista Memoria Ethnologica) VIII/28–29: 83–90.
- Janjić, I. 2009. Câteva date despre cultura aromânilor din sudul Serbiei. *Europa – revistă de știință și artă în tranziție* 2/4: 79–83.
- Kahl, T. 2006. *Istoria aromânilor*. București: Ed. Tritonic
- Kostić, M. 1968. Vranjsko-Bujanovačka kotlina, privredno-geografske karakteristike, *Vranjski glasnik*, knj. IV, 203–210
- Nikolić-Stojančević, V. 1975. *Leskovaci oslobođeni predeli Srbije 1877–1878*. Leskovac.
- Nikolić, R. 1903. Vranjska Pčinja u slivu Južne Morave. *Antropogeografska ispitivanja: Naselja srpskih zemalja*, knj. II, Beograd.
- Rakić, M. 1880. *Iz Nove Srbije. Otadžbina*, knj.V, Beograd.
- Stamenković, S. Đ. & D. R.Gatarić. 2006. O antropogeografskim istraživanjima naselja jugoistočne Srbije. *Glasnik Srpskoggeografskogdruštva*, vol. 86, br. 1, 85–96.
- Stojanović, S. 2003. *Preobraženje stari i novi svet*. Vranje.
- Trifunovski, J. 1963. *Vranjska kotlina*, knj. II. Skopje
- Fig.1 – <http://bujanovacpress.yubc.net/img/mapa%20veca.jpg>